

DAVORKA MARTINJAK*, JADRANKA HERCEG**, KATARINA DRETVIĆ***

Viktimološka i fenomenološka obilježja samoubojstava djece: Edukacijski policijski programi utemeljeni na rezultatima istraživanja¹

Sažetak

Namjera istraživanja jest utvrditi obilježja samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece, osoba u dobi do 18 godina, počinjenih na području Policijske uprave zagrebačke u razdoblju od 2010. do 2025. godine. Krajnja je svrha s pomoću utvrđenih obilježja, posebice čimbenika rizika, izraditi edukacijski program namijenjen policijskim službenicima na temelju kojeg bi se povećale njihove kompetencije i vještine u postupanjima prema djeci koja su u riziku od samoubojstva. Za ovo istraživanje kreiran je Upitnik s 34 varijable kojima su se ispitivala viktimološka i fenomenološka obilježja slučajeva samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece počinjenih na području Policijske uprave zagrebačke, na temelju uvida u policijske predmete. U ovom radu prikazani su preliminarni rezultati istraživanja koje je još u tijeku jer se istraživačko razdoblje odnosi na 2010. – 2025. godinu. Objavom preliminarnih rezultata željelo se skrenuti pozornost na to kako opseg pojave samoubojstava kod djece te rezultati vezani uz viktimološka i fenomenološka obilježja zahtijevaju žurnu intervenciju stručnih službi u području edukacije stručnjaka i preveniranja te pojave. Rezultati cjelovitog istraživanja bit će objavljeni nakon završetka istraživanja. Preliminarno analizirani pokazatelji koji se odnose na slučajeve koji su se dogodili od 2010. do 2019. upućuju na to da je u navedenom razdoblju na području Policijske uprave zagrebačke počinjeno 21 samoubojstvo i 53 pokušaja samoubojstva djece. S obzirom na spol, iz rezultata je vidljivo da samoubojstva čine gotovo jednako oba spola. Najčešći način izvršenja jest vješanje (57,1%), a samoubojstva se najčešće događaju u dobi od 16 do 18 godina (66,7%). Pokušaji samoubojstava zastupljeniji su među ženskom djecom (58,5%), koja to uglavnom čine trovanjem (47,2%) i rezanjem žila (22,6%), a pokušaji samoubojstava najčešće se događaju u dobi od 16 do 18 godina (52,8%).

Uz preliminarnu rezultate istraživanja, u članku se daje pregled spoznaja vezanih uz etiološka i fenomenološka objašnjenja samoubojstava djece, rizične čimbenike, ulogu policije i važnost edukacije policijskih službenika.

Ključne riječi: viktimološka i fenomenološka obilježja, samoubojstva djece, edukacija policijskih službenika, rizični čimbenici.

* dr. sc. Davorka Martinjak, prof. struč. stud. u trajnom izboru, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.

** doc. dr. sc. Jadranka Herceg, Odjel vojnih studija, Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“.

*** Katarina Dretvić, asistent, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.

¹ U radu je prezentiran dio istraživanja proveden za potrebe diplomskog rada, treće autorice.

1. UVOD

Razdoblje odrastanja uglavnom se opisuje superlativima, a percepcija o mladenačkoj bezbrižnosti i optimizmu vrlo lako iskrivljava stvarnu sliku okruženja u kojima djeca odrastaju. Trenutačni realitet u kojem je sve manje idiličnih slika mladosti, a sve više materijalizma, egocentričnosti i nedostatka empatije, djeci predstavlja kompleksne izazove. Suočavanje s teškim izazovima kod jednog dijela populacije djece i mladih može dovesti do ekstremnih odluka, vezanih uz oduzimanje vlastitog života. Iako stručna javnost na temelju statističkih pokazatelja posljednjih godina sve jasnije upozorava na činjenicu da je samoubojstvo među mladima ozbiljan društveni problem, stječe se dojam da se u javnom prostoru premalo govori o mentalnom zdravlju mladih.

Radi unaprjeđenja kriminološke i kriminalističke prakse vezane uz mogućnosti smanjenja broja samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece, potrebno je izraditi detaljnu analizu mogućih uzroka i rizičnih čimbenika koji pridonose toj problematici. Spoznaje koje će proizaći iz navedenih analiza utemeljenih na pristupu *evidence based* koji promjene temelji na utvrđenim činjenicama, a ne na pretpostavkama, društvenim stereotipovima ili osobnim iskustvima stručnjaka, treba iskoristiti u rekonstrukciji dosadašnjih praksi s ciljem učinkovitijeg odgovora na problematiku samoubojstava djece.

Kako u Ministarstvu unutarnjih polova Republike Hrvatske do sada nisu provedena znanstvena istraživanja vezana uz viktimoška i fenomenološka obilježja samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece, a primjetno je da u policijskoj praksi, posebno u dijelu edukacije i prevencije, nedostaju važne spoznaje, započeto je istraživanje kojim će se obuhvatiti svi događaji samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece počinjeni u razdoblju od 2010. do 2025. na području Policijske uprave zagrebačke. Preliminarni rezultati istraživanja koji su do sada obrađeni (za razdoblje od 2010. do 2019.) prikazat će se u ovom radu, a nakon završetka obrade događaja iz predviđenog razdoblja, naknadno će se objaviti konačni rezultati istraživanja.

Na temelju znanstvenih i stručnih radova domaćih i stranih autora napravljen je opširan pregled spoznaja o etiologiji samoubojstava djece s naglaskom na rizične čimbenike te vrijednosti edukacije policijskih službenika.

2. DEFINIRANJE POJMA I OPSEGA POJAVE SAMOUBOJSTAVA DJECE

2.1. Pojmovno određenje

Definiranje pojma samoubojstva razlikuje se ovisno o području znanstvenog interesa pojedinih autora pa je upravo zato teško pronaći jednoznačnu i sveobuhvatnu definiciju.

O složenosti definiranja pojma samoubojstva govori i autorica Mindoljević Drakulić (2013) koja smatra da, ako se pojam samoubojstva veže isključivo uz sam čin oduzimanja života, onda se pojednostavljuje taj fenomen i isključuju sve druge radnje koje predstavljaju suicidalno ponašanje. Specifično za taj društveni fenomen jest da korijene samoubojstva zbog njihove složenosti nije moguće cjelovito analizirati ako se ne uvažava spoznaje različitih znanstvenih perspektiva.

Stanić (1999) smatra da su za definiranje samoubojstva važni namjera, vlastita želja i odluka te ga definira kao dobrovoljno i namjerno samouništenje, odnosno kao akt, čin, aktivnost ili radnju kojom jedna osoba (samoubojica) vlastitom voljom, željom i odlukom svjesno, namjerno i planski sama sebe usmrćuje.

Najčešće navođena definicija opisuje samoubojstvo svjesnim i namjernim činom samouništenja, koji je najbolje shvatiti kao višedimenzionalnu slabost unutar pojedinca koji za određeni problem – situaciju percipira suicid kao jedino rješenje (Shneidman, 1985, prema Appleby, 1996).

2.2. Opseg pojave samoubojstava u Republici Hrvatskoj i svijetu

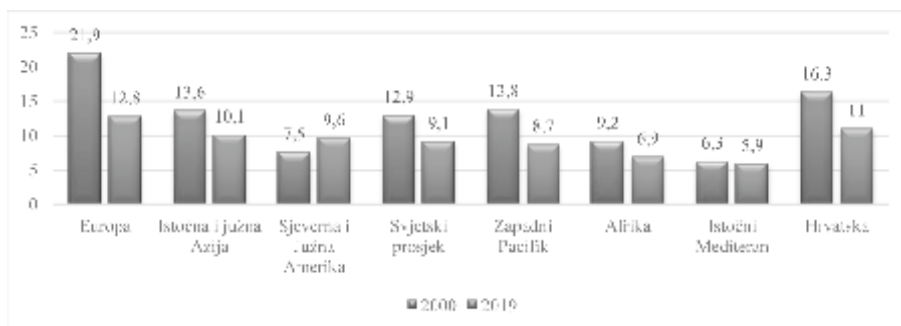
Mnogi autori navode podatak da je suicid treći uzrok smrti među mladima (Fleischmann, Bertolote, Belfer, Beautrais, 2005; Novak i Bašić, 2008; Jugović, Luković, 2012; Graovac, Prica, 2014), a stope prevalencije suicidalnih ideja među mladima, sukladno s nalazima Nock, Borges, Bromet, Cha i sur. (2008), kreću se između 19,8% i 24,0%. Pokušaj samoubojstva manje je raširen, i tu je stopa prevalencije između 3,1% i 8,8% (Nock i sur. 2008). Navedeni podaci uvelike se poklapaju i s rezultatima istraživanja koje su proveli Kokkevi, Rotsika, Arapaki, Richardson (2012).

Vezano uz regionalnu rasprostranjenost, zemlje baltičkog prostora poput Litve i Latvije visoko su rangirane po stopi samoubojstava među mladima, kao i po ukupnoj stopi samoubojstava (Cha, Franz, Guzman, Kleiman, Glenn, Nock, 2018).

Pokazatelji kojima potkrepljujemo učestalost pojave samoubojstva ključan su čimbenik u nastojanjima razumijevanja te kompleksne pojave. Stoga pri izboru službenih izvora treba odabrati one koji daju sveobuhvatan i pouzdan pregled informacija o samoubojstvima.

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO),² osim globalnih podataka o zdravlju, daje vrlo iscrpan pregled o stopama, demografskim karakteristikama i trendovima na globalnoj i nacionalnoj razini. Prema njihovim podacima, u svijetu se godišnje dogodi oko 703.000 smrtnih slučajeva uslijed samoubojstva, a globalna prosječna stopa samoubojstava iznosi 9 na 100.000 ljudi, stoga se samoubojstvo smatra jednim od vodećih uzroka smrti, posebno među mlađim populacijama. Raščlanjujući stope samoubojstava po svjetskim regijama, uočljiv je podatak da najveću stopu smrtnosti, prema podacima WHO-a u 2019. i 2020., ima Europa te da od svjetskog prosjeka višu stopu imaju Europa, istočna i južna Azija i zapadni Pacifik. Nižu stopu samoubojstava od svjetskog prosjeka u 2019. i 2020. imale su regije Sjeverne i Južne Amerike, Afrika i istočni Mediteran. U odnosu na svjetski prosjek, Republika Hrvatska nalazi se na negativnoj strani ljestvice koja pokazuje da smo iznad svjetskog prosjeka.

Grafikon 1: Stopa smrtnosti od samoubojstava na 100.000 stanovnika prema WHO-u 2000. i 2019. po svjetskim regijama i u Hrvatskoj

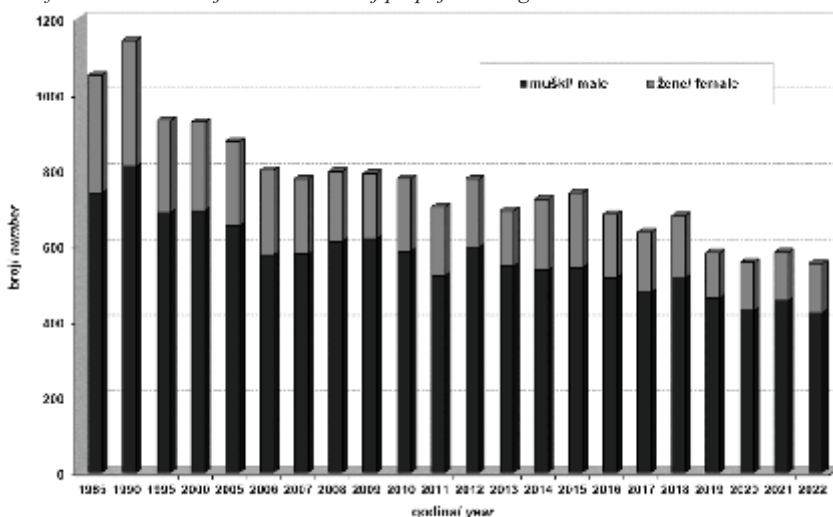
Izvor: Macenić (2023.), prema podacima dostupnim na *Global health estimates: Leading causes of death (who.int)* [30. siječnja 2023.]

² www.who.int/data/gho/data/themes/mortality-and-global-health-estimates/ghe-leading-causes-of-death, od 25. 5. 2024.

Statističke pokazatelje vezane uz samoubojstva prati i Eurostat,³ statistička agencija Europske unije koja prikuplja i analizira podatke iz zemalja članica EU. Prema Eurostatovoj desetogodišnjoj analizi, evidentiran je pad stope smrtnih slučajeva na 100.000 stanovnika prouzročenih samoubojstvom. Naime, u 2020. stopa smrtnosti od samoubojstva iznosila je 10,2 dok je u 2011., koja je bila početna godina praćenja, stopa samoubojstava iznosila 12,4. Tako je u 2020. najveću stopu samoubojstava među državama EU imala Litva (21,3), zatim Mađarska (17,1), Slovenija (17,0), Slovačka (16,3), dok je stopa smrtnosti od samoubojstva u Republici Hrvatskoj iznosila 13,2 pa je taj podatak svrstava u države s iznadprosječnom stopom samoubojstava.

U Grafikonu 2. prikazani su podaci Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo⁴ iz kojih je vidljivo da se u razdoblju od 1985. do 2022. bilježe oscilacije u frekventnosti događaja samoubojstava u Republici Hrvatskoj. U početnoj godini praćenja (1985.) stopa samoubojstava iznosila je 21,5/100.000 stanovnika. Podjednak, a ujedno i najveći broj samoubojstava registriran je 1987. (24,1/100.000) i 1992. (24,2/100.000). Stopa samoubojstava u kontinuiranom je padu od 1995., uz poneke blage oscilacije, a najmanja stopa samoubojstava evidentirana je 2022., kada je iznosila 14,3/100.000.

Grafikon 2: Samoubojstva u Hrvatskoj po pojedinim godinama

Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Izvor: Source: HZJZ, OZS/ CIPR, CBS

Kategorija djece također je prisutna u crnim statistikama samoubojstava. Sukladno s evidencijama MUP-a, u desetogodišnjem razdoblju u Republici Hrvatskoj 631 dijete počinilo je samoubojstvo ili pokušaj samoubojstva. Od toga, 83 djece u dobi do 18 godina dovršilo je namjeru oduzimanja života, dok je u slučaju 548 djece evidentiran pokušaj samoubojstva. Promatrajući dobnu strukturu, u 15 slučajeva život si je oduzelo dijete u dobi do 14 godina, dok je u 68 slučajeva bila riječ o djeci od 15 do 18 godina. U obje navedene dobne kategorije djece, u ukupnom broju događaja samoubojstava i pokušaja samoubojstava prevladavaju pokušaji samoubojstava, kod djece u dobi do 14 godina udio pokušaja samoubojstava je 86,4% a kod djece starosti od 15 do 18 godina udio pokušaja samoubojstva je 87%.

³ https://ec.europa.eu/eurostat/de/web/products-eurostat-news/w/edn-20230908-3?utm_source=chatgpt.com od 10. 2. 2025.

⁴ <https://www.hzjz.hr/aktualnosti/izvršena-samoubojstva-u-hrvatskoj-2023/> od 10. 2. 2025.

Tablica 1: Pregled statističkih pokazatelja samoubojstava djece u RH

GODINA	UKUPNO U RH POKUŠAJ I DOVRŠENO	UKUPNO DJECE POKUŠAJ I DOVRŠENO	UKUPNO DJECE % ukupno u RH	DJECA DO 14 GODINA			DJECA 15 - 18 GODINA		
				ukupno	dovršeno	pokušaj	ukupno	dovršeno	pokušaj
2014.	1517	71	4,7	4	1	3	67	14	53
2015.	1522	48	3,2	7	2	5	41	5	36
2016.	1406	68	6,1	5	0	5	63	8	55
2017.	1374	65	4,7	15	1	14	50	3	47
2018.	1439	69	4,8	15	3	12	54	7	47
2019.	1256	42	3,3	11	2	9	31	4	27
2020.	1328	62	4,7	3	2	1	59	8	51
2021.	1315	70	5,3	14	1	13	56	6	50
2022.	1263	86	6,8	24	2	22	62	7	55
2023.	1242	50	4,0	12	1	11	38	6	32
ukupno	13.662	631	4,6	110	15	95	521	68	453

Izvor: Službena statistika MUP-a⁵

3. RIZIČNI ČIMBENICI SAMOUBOJSTAVADJECE

Etiološke spoznaje vezane uz razumijevanje uzroka, motiva i rizika od samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece ključni su čimbenik razvoja edukacijskih i preventivskih programa svih subjekata društva koji se bave zaštitom djece. U pokušajima etioloških objašnjenja uzroka, motiva i rizičnih čimbenika vezanih uz događaje samoubojstava djece multidimenzionalni pristup pokazao se sveobuhvatnim, a i domaći i strani autori koji se bave tom problematikom najčešće ga koriste.

Tako Stanić (1999) navodi da su uzroci, povodi i motivi samoubojstava raznoliki i višedimenzionalni te ih dijeli u dvije skupine: endogeni (uzroci unutarnjeg podrijetla, kao što su depresija i ostale vrste duševnih bolesti) i egzogeni (uzroci i motivi koji su proizvod vanjskog okruženja i okolnosti).

Detaljniji prikaz mogućih motiva i uzroka samoubojstava djece daje Schleifer (2008) koji konkretizira moguće motive, ali ih također sveobuhvatno pronalazi u nekoliko različitih segmenata života djece, od školskog i obiteljskog okruženja, osobina ličnosti, posljedica zlostavljanja i psihičkih trauma, delinkventnog ponašanja te niza drugih relevantnih čimbenika.

Lebedina-Manzoni i Maglica (2004), pozivajući se na Appleby (1996), rizike dijele na rizične faktore promjena (promjene u uvjetima življenja, u školskom okruženju, relacijama s drugim ljudima, u osjećajima sigurnosti i udobnosti te promjenama vezanim uz korištenje alkohola i droga) i rizične faktore gubitaka (gubitak važne osobe, samopouzdanja, zdravlja).

⁵ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2014/0_2014-pregled.pdf.

Nadalje, raznolikost rizičnih čimbenika koji povećavaju vjerojatnost ozbiljnih posljedica u slučajevima samoubojstava djece je velika, a nalazimo ih, među ostalim, u individualnim karakteristikama mlade osobe, obilježjima obiteljskih odnosa, školskog i vršnjačkog okruženja, utjecaju društva i medija na život mlade osobe.

Individualne rizične čimbenike samoubojstava djece, kao što su razlike u spolu, brojni autori navode kao moguće rizične čimbenike. Tako Bagarić, Sušac, Rajhvajn Bulat (2023) i Hercigonja Novković (2002) govore o razlikama u načinu izvršenja između ženskih i muških adolescenata – djevojke više izražavaju suicidalne misli i čine pokušaje, dok mladići češće čine dovršene oblike samoubojstava. Muške mlade osobe samoubojstvo najčešće počinu vješanjem, bacanjem pod vlak ili pucanjem iz oružja, za razliku od ženskih koje popiju tablete ili si prerežu žile.

Problemi s mentalnim zdravljem vrlo su važan rizični čimbenik (Graovac, Prica 2014, Cash, Bridge 2009). Više od dvije trećine mladih koji su bili iskazivali razne oblike delinkventnog ponašanja zbog kojeg su im izrečene pravosudne mjere imali su dijagnozu psihijatrijskog poremećaja i/ili poremećaja ovisnosti o drogama, u usporedbi s 20% mladih u općoj populaciji (Teplin, Abram, McClelland, Dulcan, Mericle, 2002; Wasserman, McReynolds, Schwable, Keating, Jones, 2010). Među tom skupinom depresija je najčešći prediktor rizika od samoubojstva (Abram, Choe, Washburn, Teplin, King, Dulcan, 2008; Battle, Battle, Tolley 1993; Bhatta, Jefferis, Kavadas, Alemango, Shaffer, King, 2014).

Delinkventno ponašanje maloljetnika u brojnim istraživanjima pokazalo se kao značajan rizik pa Gray, Achilles, Keller i sur. (2002) i Hayes (2009) utvrđuju da su samoubojstva i suicidalna ponašanja još češća među mladima uključenim u maloljetničko pravosuđe.

Izloženost traumi najčešće je identificiran prediktor suicidalnih ideja i pokušaja među mladima, pa tako doživljeno potresno i uznemirujuće iskustvo kao što su emocionalno i fizičko zlostavljanje (Miller, Esposito-Smythers, Weismore, Renshaw 2013), seksualno zlostavljanje (Bhatta i sur., 2014; King, Abram, Romero i sur., 2011; Miller i sur., 2013) i fizičko zanemarivanje (Dube, Anda, Felitti, Chapman i sur., 2001; Miller i sur., 2013) ostavljaju duboke posljedice na budući razvoj mlade osobe.

Prema Graovac i Prica (2014), pripadnost LGBT zajednici ima značajan rizik od razvijanja mentalnih poremećaja i suicidalnog ponašanja. Istraživanja na temu suicidalnog ponašanja mladih transrodnih osoba su malobrojna, ali pokazuju da je suicidalni rizik za tu populaciju iznimno visok te da je gotovo polovina mladih prijavila da ozbiljno razmišlja o suicidu, a jedna ga je četvrtina pokušala i počinuti.

Obiteljski odnosi iznimno su važni za zdrav razvoj djece. Socioekonomski status obitelji, međuljudski odnosi u obitelji, odgojni stilovi, struktura obitelji i asocijalne pojave u obitelji neki su od rizičnih čimbenika koji, ako su narušeni, mogu dovesti do negativnog razvoja mlade osobe, u ovom slučaju do suicida (Odeljan, Martinjak, 2016).

U obiteljima djece čiji su roditelji sami prijavili pokušaj samoubojstva roditeljska suicidalnost pojavila se kao faktor rizika za dijete ili adolescenta koji usvaja neprilagodljive strategije suočavanja (Gould, Drew, Kleinman i sur., 2004, Jennings, Maldonado-Molina, Piquero i sur. 2010).

Vršnjačko nasilje sve više dolazi do izražaja kao rizični čimbenik samoubojstava i pokušaja samoubojstava među djecom. Rezultati istraživanja Peng, Brunstein Klomek, Li, Su i sur. (2019) upućuju na to da adolescenti koji su bili žrtve tradicionalnog ili internetskog nasilja imaju veći suicidalni rizik.

Utjecaj školskog stresa na suicidalnost mladih istraživale su Subotić, Brajša-Žganec i Merkaš (2008). Autorice su utvrdile da su školski stres i neka obilježja ličnosti povezani sa suicidalnošću te se ta povezanost smatra važnim prediktorima autodestruktivnosti i suicidalne depresivnosti.

4. ULOGA POLICIJE U DOGAĐAJIMA SAMOUBOJSTAVA I POKUŠAJA SAMOUBOJSTAVADJECE TE VAŽNOST EDUKACIJE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA

Iznimno profesionalan pristup očekuje se od policijskih službenika koji se upućuju na mjesto događaja u povodu dojave o samoubojstvu ili pokušaju samoubojstva djeteta.

Pred njima je izrazito složen i emocionalno zahtjevan zadatak, jer najčešće prvi dolaze na mjesto događaja pa je intervencija policije višestruka – od stvaranja sigurnog okruženja za dijete, osiguranja medicinske skrbi do poduzimanja policijskih ovlasti.

U takvim se situacijama očekuje brza i učinkovita procjena policijskih službenika koji će odmah nakon dolaska osigurati sigurnost djeteta ako je riječ o pokušaju samoubojstva, pozvati medicinsku pomoć, osigurati mjesto događaja kako bi se sačuvali eventualni dokazi te, prema potrebi, pozvati timove za krizne intervencije.

Posebno je važno da policijski službenici budu educirani i u takvim slučajevima kod djece prepoznaju znakove rizika zbog preveniranja eventualne opasnosti vezane uz nastavak suicidalnog ponašanja djeteta ili izazivanja opasnosti za druge osobe.

Policijski službenici na intervenciji vezanoj uz samoubojstvo ili pokušaj samoubojstva djeteta moraju obratiti pažnju na stupanj ozbiljnosti suicidalnih namjera djeteta, mogućnost pristupa sredstvima za ozljeđivanje te utvrditi je li riječ o djetetu narušenog mentalnog zdravlja i jesu li trenutačnom događaju prethodili pokušaji, postupci samoozljeđivanja ili iskazivanja suicidalnih namjera. Navedena saznanja usmjeravaju policijske službenike na određene vrste intervencija radi osiguranja sigurnosti, zaštite te pružanja odgovarajuće psihosocijalne podrške nadležnih institucija.

Nakon prvih radnji vezanih uz osiguranje sigurnosti i medicinske skrbi za dijete iznimno je važno da policijski službenici pribrano i fokusirano izvrše preliminarni pregled mjesta događaja, zadrže, razdvoje i identificiraju osobe koje se eventualno nalaze na mjestu događaja, vodeći pritom računa o osiguranju tragova i predmeta koji se nalaze na osobama, sredstvima počinjenja i drugim nositeljima tragova, kako bi se tragovi zaštitili od gubitka ili promjene, odnosno kako bi se spriječio nastanak novih tragova na mjestu događaja, a koji nisu u relevantnoj vezi s događajem (Pavliček, 2015).

Složenost policijskih postupanja pri intervencijama samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece zahtijeva dodatne oblike usko specijalizirane edukacije, koja će na informativnoj razini uključiti razradu tema maloljetničkog razvoja, mentalnog zdravlja, međusektorske suradnje, a na razini vještina teme kriznog komuniciranja.

S obzirom na to da se policijsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj temelji na načelu cjeloživotnog obrazovanja, što je i formalizirano 2011. u temeljnom policijskom propisu – *Zakonu o policiji* (NN 34/11., 130/12., 89/14., 151/14., 33/15., 121/16., 66/19., 155/23.), kreiranje specijalističkog tečaja za postupanje u slučajevima samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece predstavljalo bi nadogradnju postojećih cjeloživotnih programa edukacije.

Specijalistički tečajevi i obuka policijskih službenika osmišljeni su kako bi se razvijale specijalističke vještine i znanja potrebna za učinkovito obavljanje različitih zadataka vezanih uz policijski posao.

Kvalitetni specijalizirani tečajevi trebaju biti utemeljeni na praktičnim iskustvima, najnovijim istraživanjima i trendovima u policijskom radu.

Stručno policijsko i andragoško obrazovanje policijskim službenicima trebaju biti na raspolaganju tijekom njihove cjeloživotne karijere. Sinteza navedenog treba poslužiti kao polazna točka u kreiranju budućih policijskih obrazovnih programa utemeljenih na održivim vještinama i znanjima s dubljim razumijevanjem zakonodavnog okvira, poslovnih procesa, prakse i organizacijske kulture. Stoga je iznimno važno policijske službenike osvijestiti o potrebi za neprestanim usavršavanjem i preuzimanjem odgovornosti za vlastiti profesionalni razvoj (Herceg, Gracin, Martinjak, 2023).

Kreiranje učinkovitog specijalističkog obrazovnog programa u području samoubojstava djece utemeljenog na znanstvenom istraživanju zahtijeva sustavan pristup koji podrazumijeva: identificiranje problema i ciljeva programa, prikupljanje i analiziranje znanstvenih dokaza, osmišljavanje kurikuluma, odabir kvalitetnih instruktora/nastavnika, provođenje i evaluacija pilot-programa, po potrebi revidiranje programa, implementiranje programa i kontinuirano praćenje napredaka polaznika (policijskih službenika).

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

5.1. Ciljevi

Cilj je bio utvrditi viktimološka i fenomenološka obilježja samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece počinjena na području Policijske uprave zagrebačke.

Sukladno s navedenim ciljem, postavljaju se sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koja su obilježja žrtava samoubojstava ili pokušaja samoubojstava djece?
2. Koja su obilježja situacija u kojima se samoubojstvo ili pokušaj samoubojstva djeteta događa?
3. Postoji li razlika u obilježjima žrtava i situacija samoubojstava ili pokušaja samoubojstava djece u odnosu na činjenicu je li riječ o dovršenom ili pokušaju samoubojstva djeteta?

Krajnja je svrha s pomoću utvrđenih obilježja, posebice čimbenika rizika, izraditi edukacijski program namijenjen policijskim službenicima na temelju kojeg bi se povećale njihove kompetencije i vještine u postupanjima prema djeci koja su u riziku od samoubojstva.

5.2. Metode rada

Ovdje prikazujemo preliminarne rezultate istraživanja koje će obuhvatiti sve događaje samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece počinjene u razdoblju od 2010. do 2025. na području Policijske uprave zagrebačke. U provedenoj prvoj fazi istraživanja za razdoblje od 2010. do 2019. uzorak su činila 74 policijska predmeta vezana uz 21 događaj samoubojstva i 53 događaja pokušaja samoubojstava djece, osoba do 18 godina, na području Policijske uprave zagrebačke.

Za to su istraživanje prikupljeni podaci iz policijskih predmeta (odnosi se na dokumentaciju nastalu tijekom poduzimanja kriminalističkog istraživanja), Policijske uprave zagrebačke, i to tako da je za svaki događaj samoubojstva ili pokušaj samoubojstva djece ispunjen Upitnik na temelju uvida u policijski predmet, nakon čega su dobiveni podaci

uneseni u bazu podataka. Radi provjere pouzdanosti prijenosa informacija iz policijskog spisa u upitnik, a slučajnim izborom predmeta, određen broj upitnika ispunjavala je druga osoba kako bi se komparacijom provjerio stupanj njihova slaganja. Sukladno s Poslovníkom o radu Etičkog povjerenstva Veleučilišta kriminalistike i javne sigurnosti,⁶ za ovo istraživanje nije se tražilo odobrenje nadležnog Etičkog povjerenstva Veleučilišta kriminalistike i javne sigurnosti. Naglašavamo da je istraživanje provedeno uvažavajući načela Etičkog kodeksa istraživanja s djecom,⁷ posebno u vezi povjerljivosti podataka.

Kao što je već navedeno, instrument s pomoću kojeg su se prikupljali podaci bio je Upitnik osmišljen za potrebe ovog istraživanja. Upitnik sadrži 34 varijable koje su obuhvaćale sljedeća područja: podatke o prijavi, mjesto izvršenja događaja, način izvršenja, poduzete policijske mjere i radnje, motiv, karakteristike žrtve (koje su obuhvaćale sociodemografska obilježja žrtve, njezino zdravstveno stanje, sklonost asocijalnim oblicima ponašanja, sklonost samoubojstvu, činjenju prekršaja i kaznenih djela, izrečene mjere socijalne skrbi, pravosudne ili pedagoške mjere), škola, slobodno vrijeme, vršnjačko okruženje i obitelj.

Pri obradama podataka dobivenih iz policijskih spisa za razdoblje od 2010. do 2019. primijenjena je analiza apsolutnih i relativnih frekvencija na svakoj ispitivanoj varijabli, dok će se pri obradama konačnih podataka cjelokupnog istraživačkog razdoblja (2010. – 2025.), uz navedenu analizu, koristiti i korelacijske metode.

6. REZULTATI

U ovom poglavlju prikazani su preliminarni rezultati istraživanja koje je još u tijeku jer se istraživačko razdoblje odnosi na 2010. – 2025. godinu. Prezentiranjem preliminarnih rezultata istraživanja obilježja samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece na području Policijske uprave zagrebačke dajemo fragmentarni pregled kojim želimo najaviti konačne sveobuhvatne rezultate.

Na temelju ciljeva, istraživačkih pitanja i metodološkog okvira provedena je prva faza istraživanja za razdoblje od 2010. do 2019., koja se odnosi na 74 policijska predmeta vezana uz 21 događaj samoubojstva i 53 događaja pokušaja samoubojstava koja su počinila djeca na području Policijske uprave zagrebačke.

Preliminarni rezultati upućuju na to da samoubojstva čine gotovo jednako oba spola, i to uglavnom vješanjem (57,1%) u dobi od 16. do 18. godine (66,7%). Pokušaji samoubojstava zastupljeniji su među ženskom djecom (58,5%) koja to uglavnom čine trovanjem i rezanjem žila (dovršeno samoubojstvo 47,2% i pokušaj samoubojstava 22,6%) najčešće u dobi od 16 do 18 godina (52,8%), iz čega proizlazi da broj samoubojstava raste s godinama pa je, sukladno s tim, najviše samoubojstava zabilježeno u starijoj životnoj dobi djeteta.

S obzirom na motiv, samoubojstva su uglavnom bila zbog olakšanja od teških psihičkih boli (dovršena samoubojstva 28,6% i pokušaji samoubojstava 24,5%) ili motiv jednostavno nije utvrđen (42,9%) te ako je bila prisutna bolest, tada su to bila teška psihička oboljenja (42,9% i 39,6%).

⁶ <https://policijska-akademija.gov.hr/etika/1135> od 10. 2. 2025.

⁷ Ajduković, Marina, Keresteš, Gordana, Etički kodeks istraživanja s djecom, Drugo, revidirano izdanje, 2020., str. 1–66.

Analizom obrazovnog statusa žrtava utvrđeno je da se među djecom koja su počinila samoubojstva i pokušaj samoubojstava najviše nalaze učenici srednjih škola (dovršena samoubojstva 81% i pokušaji samoubojstava 86,8%), nadalje je utvrđeno da je njihov školski uspjeh prosječan, odnosno vrednovan ocjenom dobar (dovršena samoubojstva 23,8% i pokušaji samoubojstava 11,3%), slobodno vrijeme provodili su neorganizirano (dovršena samoubojstva 47,6% i pokušaji samoubojstava 34%) te su se kretali u vršnjačkom okruženju koje roditeljima nije bilo poznato (dovršeno samoubojstvo 33,3% i pokušaji samoubojstava 67,9%). Također, ukupan uzorak djeca koja su počinila samoubojstvo ili ga pokušala nisu bili zaposleni (100%), a u Zagrebu je živjelo 57,1 % djece koja su dovršila samoubojstvo i 58,5% djece koja su pokušala izvršiti samoubojstvo.

Prisutnost asocijalnih oblika ponašanja kod žrtava dovršenih samoubojstava nije evidentirano u 90,5% slučajeva djece, dok se pojavnost asocijalnih oblika ponašanja djece koja su pokušala suicid javlja u 45,3% slučajeva. Nadalje, djeca koja su počinila samoubojstvo u 81% slučajeva nisu imala ranijih pokušaja samoubojstava, a gotovo jednak podatak (81,1%) odnosi se na djecu koja su evidentirana za pokušaj samoubojstva. Djeca koja su počinila samoubojstva i pokušaje samoubojstava u 81,1% slučajeva nisu evidentirana za kaznena djela ili prekršaje, nisu im izrečene pedagoške mjere (dovršeno samoubojstvo 71,4% i pokušaj samoubojstva 66%), niti mjere socijalne zaštite nadležnog centra za socijalnu skrb (dovršeno samoubojstvo 66,7% i pokušaj samoubojstva 52,8%), kao ni pravosudne mjere (dovršeno samoubojstvo 100% i pokušaj samoubojstava 79,2%).

7. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Analiza preliminarnih rezultata istraživanja koje je još u tijeku jer se istraživačko razdoblje odnosi na 2010. – 2025. godinu upućuje na zaključke da se pojedini rezultati dobiveni tim istraživanjem poklapaju s rezultatima prethodnih istraživanja domaćih i stranih autora. Primjerice, vezano uz spol i okolnost je li samoubojstvo dovršeno ili je ostalo u pokušaju (Bagarić, Sušac, Rajhvajn Bulat, 2023; Hercigonja Novković, 2002) te uz motive izvršenja (Abram, Choe, Washburn, Teplin, King, Dulcan, 2008; Battle, Battle, Tolley 1993; Bhatta, Jefferis, Kavadas, Alemango, Shaffer, King, 2014).

Nadalje, iz rezultata koji upućuju na to da na pojedinim varijablama (primjerice, saznanje o asocijalnim oblicima ponašanja djeteta koje je počinilo samoubojstvo ili pokušaj, vršnjačko okruženje, jasno utvrđivanje motiva) nismo dobili konkretne odgovore jer podaci nisu evidentirani u policijskom spisu, može se zaključiti da se pri provođenju kriminalističkog istraživanja nije uložio dodatni trud kako bi se neke situacije detaljno razjasnile. Postavlja se pitanje je li tu riječ o nedovoljnoj ažurnosti u policijskom postupanju ili o izostanku znanja i vještina potrebnih za provođenje tako kompleksnih kriminalističkih istraživanja. Stoga smatramo da je već zbog preliminarnih rezultata nastala žurna potreba za provedbom aktivnosti kojima će se izraditi edukacijski programi i konkretne operativne upute policijskim službenicima koji postupaju u slučajevima samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece.

Namjera je nakon završetka istraživačkog razdoblja izraditi i objaviti detaljne znanstvene i praktične analize, čiji će rezultati biti dostupni stručnoj i znanstvenoj javnosti. Kako je ovo prvo znanstveno istraživanje vezano uz viktimološka i fenomenološka obilježja samoubojstava i pokušaja samoubojstava djece utemeljeno na policijskim spisima, očekujemo da će konačni rezultati i njihova praktična implementacija znatno unaprijediti policijsku praksu.

LITERATURA

Knjige:

1. Hercigonja-Novković, V. (2002.). *Zašto ne žele živjeti? - suicidalnost kod djece i adolescenata*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
2. Mindoljević Drakulić, A. (2013). *Suicid: fenomenologija i psihodinamika*. Zagreb: Medicinska naklada.
3. Pavliček, J. (2015) *Krvni delikti. Međunarodno kriminalističko udruženje*, Zagreb.
4. Shneidman, E. S. (1985). *Definicija samoubojstva*. New York: Wiley.
5. Schleifer, J. (2008). *Sve što trebate znati o tinejdžerskim samoubojstvima*. Zagreb: Slovo.
6. Stanić, I. (1999). *Samoubojstvo mladih – velika zagonetka*. Zagreb: Medicinska naklada.

Članci:

1. Abram, K. M., Choe, J. Y., Washburn, J. J., Teplin, L. A., King, D. C., Dulcan, M. K. (2008). Suicidal Ideation and Behaviors Among Youths in Juvenile Detention. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. Volume 47, Issue 3, March 2008, p 291–300.
2. Appleby, L. (1996.) *Suicidal Behavior in Childbearing Women*. *International Review of Psychiatry*, 8, 107–115.
3. Bagarić, R., Sušac, I., Rajhvajn Bulat, L. (2023). *Samoozljeđivanje i suicidalnost srednjoškolaca prije i tijekom pandemije COVID-19// Socijalna Psihijatrija*, 51 (2023), 1; 3–29 doi:10.24869/spsih.2023.3.
4. Battle, A. O., Battle, M. V., Tolley, E. A. (1993). Potential for suicide and aggression in delinquents at Juvenile Court in a southern city. *Suicide and Life-Threatening Behavior*. 1993; 23(3):230–244.
5. Bhatta, M. P., Jefferis, E., Kavadas, A., Alemagno, S. A., Shaffer-King, P. (2014). Suicidal behaviors among adolescents in juvenile detention: role of adverse life experiences. *PLoS one*. 2014;9(2):e89408.
6. Cha, C. B., Franz, P. J., M. Guzmán E., Glenn C. R., Kleiman E.M., Nock M.K. (2018). Annual Research Review: Suicide among youth – epidemiology, (potential) etiology, and treatment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2018 Apr;59(4):460–482.
7. Cash, S. J., Bridge, J. A. (2009). Epidemiology of youth suicide and suicidal behavior. *Current Opinion Pediatrics* 2009; 21:613–9.
8. Dretvić, K., (2020). *Djeca žrtve samoubojstava. Završni rad. Visoka policijska škola*.
9. Dube, S. R., Anda, R. F., Felitti, V. J., Chapman, D. P., Williamson, D. F., Giles, W. H. (2001). Childhood abuse, household dysfunction, and the risk of attempted suicide throughout the life span: Findings from the adverse childhood experiences study. *JAMA: Journal of the American Medical Association*. 2001; 286(24):3089–3096.
10. Fleischmann, A., Bertolote, J. M., Belfer, M., Beautrais, A. L. (2005).
11. Completed Suicide and Psychiatric Diagnoses in Young People: A Critical Examination of the Evidence. *American Journal of Orthopsychiatry* 75(4):676–83.
12. Graovac, M. Prica, V. (2014). Rizični čimbenici kod samoubojstva adolescenata. *Medicina fluminensis* 2014, Vol.50, No. 1, p 74–79.
13. Gray, D., Achilles, J., Keller, T., Tate, D., Haggard, L., Rolfes, R., McMahon, W. M. (2002). Utah Youth Suicide Study, phase I: Government agency contact before death. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2002; 41(4):427–434.

14. Gould, M. S., Drew, V., Kleinman, M., Lucas, C., Thomas, J.G., Chung, M. (2004). Teenagers' attitudes about coping strategies and help-seeking for suicidality. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 2004; 43:1124–1133.
15. Hayes, L. M. (2009). *Juvenile Suicide in Confinement: A National Survey* (U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, Trans.) Washington, D. C: National Center on Institutions and Alternatives; 2009. pp. 1–55.
16. Herceg, J., Gracin, D., Martinjak, D. (2023). Cjeloživotno učenje i profesionalni razvoj policijskog službenika – nastavnika obrazovnih policijskih programa. *Zbornik radova – VIII. Istraživački dani kriminalistike i javne sigurnosti*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“, 2023, 151–161.
17. Jennings, W. G., Maldonado-Molina, M. M., Piquero, A. R., Canino, G. (2010). Parental Suicidality as a Risk Factor for Delinquency among Hispanic Youth. *Journal of Youth and Adolescence*. Volume 39, p 315–325.
18. Jugović, L. A., Luković, M. (2012). Karakteristike samoubojstava mladih. *Specijalna edukacija i rehabilitacija* (Beograd), Vo. 11, br.1.169–177.
19. King, D. C., Abram, K. M., Romero, E. G., Washburn, J. J., Welty, L. J., Teplin, L. A. (2011). Childhood maltreatment and psychiatric disorders among detained youths. *Psychiatric Services*. 2011;62(12):1430–1438.
20. Kokkevi, A., Rotsika, V., Arapaki, A., Richardson, C. (2012). Adolescents' self-reported suicide attempts, self-harm thoughts and their correlates across 17 European countries. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2012 Apr; 53(4):381 Jugović, A., J., Luković, M. (2012). Karakteristike samoubojstava mladih. *Specijalna edukacija i rehabilitacija* (Beograd) 389.
21. Lebedina-Manzoni, M., Maglica, T. (2004). Suicid adolescenata. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*.
22. Macenić, G., (2013). Viktimološka obilježja samoubojstava u Policijskoj upravi Krapinsko-zagorskoj. Završni rad. Visoka policijska škola.
23. Martinjak, D., Odeljan, R. (2016). Etiološki i fenomenološki čimbenici maloljetničke delinkvencije. Nastavni materijal za praćenje nastave i pripremanje ispita iz predmeta Kriminalitet djece i maloljetnika. MUP.
24. Miller, A. B., Esposito-Smythers, C., Weismore, J. T., Renshaw, K. D. (2013). The relation between child maltreatment and adolescent suicidal behavior: a systematic review and critical examination of the literature. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 2013 Jun;16(2):146–72.
25. Nock, M. N., Borges, G., Bromet, E. J., Cha, C. B., Kessler, R. C., Lee, S. (2008). Suicide and suicidal behavior. *Epidemiologic Reviews*. 2008;30(1):133–54.
26. Novak, M., Bašić, J. (2008). Internalizirani problemi kod djece i adolescenata: Obilježja i mogućnosti prevencije. *Ljetopis socijalnog rada* 15 (3), 473–498.
27. Peng, Z., Brunstein Klomek, A., Li L., Su X., Sillanmaki, L., Chudal, R., Sourander, A. (2019.) Associations between Chinese adolescents subjected to traditional and cyber bullying and suicidal ideation, self-harm and suicide attempts. *BMC Psychiatry*. 2019 Oct 28;19(1):324.
28. Subotić, S., Brajša-Žganec, A., Merkaš, M. (2008). Školski stres i neka obilježja ličnosti kao prediktori suicidalnosti adolescenata. *Psihologijske teme* 17 (2008), 1, 111–131.
29. Teplin, L. A., Abram, K. M., McClelland, G. M., Dulcan, M. K., Mericle, A. A. (2002). Psychiatric disorders in youth in juvenile detention. *Arch Gen Psychiatry* 2002 Dec;59(12):1133–43.
30. Wasserman, G. A., McReynolds, L. S., Schwalbe, C S., Keating, J. M., Jones, S. A. (2010). Psychiatric disorder, comorbidity, and suicidal behavior in juvenile justice youth. *Criminal justice and behavior*, Vol. 37 No. 12, December 2010 1361–1376.

Internetski izvori

<https://www.who.int/data/gho/data/themes/mortality-and-global-health-estimates/ghe-leading-causes-of-death>, od 23. 5. 2024.

https://ec.europa.eu/eurostat/de/web/products-eurostat-news/w/edn-20230908-3?utm_source=chatgpt.com od 10. 2. 2025.

<https://www.hzjz.hr/aktualnosti/izvrsena-samoubojstva-u-hrvatskoj-2023>, od 1. 4. 2024.

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2014/0_2014-pregled.pdf od 18. 4. 2024.

<https://policijska-akademija.gov.hr/etika/1135> od 10. 2. 2025.

Propisi

1. Zakon o policiji, Narodne novine br. 34/11., 130/12., 89/14., 151/14., 33/15., 121/16., 66/19.
2. Ajduković, M., Keresteš, G. (2020). Etički kodeks istraživanja s djecom, Drugo, revidirano izdanje, str. 1–66.

Abstract

Davorka Martinjak*, Jadranka Herceg, Katarina Dretvić*****

**Victimological and Phenomenological Characteristics of Child Suicide:
Educational Police Programs Based on Research Results**

The purpose of the research is to determine the suicides and suicide attempts of children and persons aged up to 18 committed in the area of the Zagreb Police Administration in the period from 2010 to 2025. The ultimate purpose is to use established characteristics, especially factors risks, to create an educational program for police officers that increases their competencies and skills in dealing with children who are at risk of suicide. A Questionnaire with 34 variables was created for this research on victimological and phenomenological characteristics of cases of suicide and suicide attempts of children committed in the area of the Zagreb Police Administration, based on the inspection of police records subjects. This paper presents the preliminary research results that are still ongoing because the research period refers to the years 2010-2025. By publishing the preliminary results, I wanted to show how the scope of the occurrence of suicide in children and the results related to victimological and phenomenological characteristics require the urgent intervention of professional services in the field of expert education and prevention of this phenomenon. The results of the complete research will be published upon completion. Preliminarily analysed indicators related to cases that occurred from 2010 to 2019 indicate that it is in the territory of the Police Administration. During the said period in Zagreb, there were 21 suicides and 53 attempted suicides by children. Considering the gender, the results show that suicides are committed almost equally by both sexes. The most common method of execution is hanging (57.1%), and suicides most often occur between the ages of 16 and 18 (66.7%). Suicide attempts are more prevalent among female children (58.5%), who mostly do so by poisoning (47.2%) and cutting veins (22.6%), and suicide attempts most often occur in those aged 16 to 18 (52.8%). Along with the preliminary results of the research, the article provides an overview of knowledge related to etiological and phenomenological explanations of child suicides, risk factors, the role of the police and the importance of education of police officers.

Keywords: victimological and phenomenological characteristics, child suicides, education police officers, risk factors.

* Davorka Martinjak, PhD, College Professor with Tenure, Ministry of the Interior of the Republic of Croatia.

** Associate Professor Jadranka Herceg, PhD, Department of Military Studies, Croatian Military Academy „Dr. Franjo Tuđman“.

*** Katarina Dretvić, Assistant, University of Applied Sciences in Criminal Investigation and Public Security, Ministry of the Interior of the Republic of Croatia.